

**BY OG LAND - SKOG OG VANN
FORSLAG TIL REISEKÅPE, BISKOP OLE KRISTIAN BONDEN, 2024**

Anita Eriksen Zagury

Ønsker som skal tas hensyn til:

- Kåpen ønskes å ha en form for tilhørighet til Hamar bispedømme gjennom uttrykket i både farger og symbolikk
- Den skal være «lett» og kunne brettes sammen og fraktes i en liten koffert
- Den skal være utført i et materiale, en farge og en teknikk som tåler vedlikehold og bruk på reise
- Ha en passform tilpasset ulike skulderbredder og med mulighet for endring av lengde ved behov

Med bakgrunn i disse kriteriene er det utarbeidet et første utkast til forslag gjennom tegninger og tekstile utprøvinger. I samarbeid vil det være valg av materialer, farger og symboler til den nye reisekåpen som er neste steg i prosessen.

GRUNNTANKEN BAK FORSLAGENE

«Hamar bispedømme omfatter fylkene Hedmark og Oppland, og er landets nest største bispedømme i utstrekning. Bispedømmet har en mangfoldig natur med tre av de største dalførene i landet, omgitt av Sognefjell, Jotunheimen, Dovrefjell og Rondane. Kulturlandskapet består av små byer omkranset av dyrket mark og skoger i tillegg til Norges største innsjø, Mjøsa.»

Under første samtale ble det snakket om bispedømmet som omfatter by og land, skog og vann og det varierte landskapet bispedømmet består av som et utgangspunkt for en designprosess. I tillegg til dette er den fremtidige bruken av kåpen, på reise, ofte utendørs og den ønskede tilhørigheten til naturen som bispedømmet har tatt med i prosessen.

Grunntanken bak forslagene har vært å forankre valg av inspirasjon, farger og symboler, slik at disse er med på å understreke den ønskede tilhørigheten til selve bispedømmet. Men også den eksisterende hoved-kåpen (Borgny Svalastog, 2007) har vært i tankene, der både fargepaletten og kåpens tema er «Pilgrimsvandring», menneskene på vandring mot troen.

VALG AV FARGER

Kåpen ønskes å ha en form for tilhørighet til Hamar bispedømme gjennom uttrykket i **farger** og symbolikk. De 3 ulike hovedfargene foreslått er grønt, blått eller rødt som har ulik symbolikk. I tillegg kommer fargespillet som tar opp fargene fra den varierte naturen, til uttrykk som bakgrunn i kåpens stolper, brystspenne og skjold.

GRØNT

«Grønt er vårens farge. Fargen er et symbol for vekst og modning. Derfor er det også håpets farge. Dessuten regnes den for den nøytrale fargen. I kirkeåret brukes grønt når ikke noe annet spesielt er foreskrevet. Grønt anvendes i åpenbaringstiden, fra 1. søndag etter Kristi åpenbaringsdag til og med søndag før faste og i treenighetstiden, fra 1. søndag etter pinse og ut kirkeåret.»

Hentet fra «Kristne symboler» (side 134) av Ragnar Skottene, Verbum 2002.

Forslag 1: Grønn som hovedfarge på kåpen med en enkel og ren symbolbruk. Et dempet fragmentert uttrykk med inspirasjon fra bispedømmets «landskapsbilde» på stolpene, skjoldet og brystspennen liggende som en bakgrunn for foreslåtte symboler.

I kristen liturgi symboliserer grønn farge vekst og liv og den brukes i perioder der det ikke er anledninger som krever andre farger. Også språkhistorisk er ordet grønt knyttet til spiring og vekst. I fargepsykologien er det vanlig å oppfatte grønt som en farge som gir hvile for øyet, mellom utadvendt gult og innadvendt blått. Maleren Vasilij Kandinsky, som har beskjeftiget seg inngående med fargens psykologiske aspekter, fremhever også den grønne fargens hvilende karakter. I Johann Wolfgang von Goethes fargelære (1810) blir grønt oppfattet som et uttrykk for «sanseglede», som fungerer som en formidler mellom det gules «skapende fornuft» og det blås «reflekterende forstand».

[grønt – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/grønt)

BLÅTT

«Blått er fargen for himmelen og fargen for det som har med det himmelske å gjøre. Likesom den blå himmelen avsløres når skyene driver vekk, slik avdekkes sannheten når alle skalkeskjul fjernes. Derfor symboliserer blått sannhet og trofasthet.»

Hentet fra «Kristne symboler» (side 130) av Ragnar Skottene, Verbum 2002.

Forslag 2: Blå som hovedfarge på kåpen med en enkel og ren symbolbruk. Her vist med et friskere grønt og fragmentert uttrykk med inspirasjon fra bispedømmets «landskapsbilde» på stolpene, skjoldet og brystspennen liggende som en bakgrunn for foreslåtte symboler.

Innen fargepsykologi oppleves blått som en mer passiv farge, i motsetning til for eksempel rødt. Det første fullstendige forsøket på en psykologisk-estetisk betraktning av fargen finner vi hos Goethe. Han omtalte blått som et «ansporende intet» som trekker oss til seg. Også Vasilij Kandinsky la vekt på den blå fargens innadvendte, hvilende karakter.

I middelaldrene avløste blått etter hvert gull som uttrykk for himmelen og den hinsidige verden. Blått stod også for sannhet og evighet, ikke minst i kirkelig kunst. Blå øyne er tradisjonelt blitt sett på som et symbol for trofasthet, oppriktighet og uskyld.

[blått – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/blatt)

RØDT

«Rødt symboliserer ild, kraft, kjærlighet, varme og blod. Fargen minner i første rekke om Den Hellige Ånd som ble gitt til apostlene på pinsedagen. I kirkeåret brukes derfor rødt i pinsen, fra pinseaften til 2. pinsedag og på Aposteldagen (6. søndag etter pinse).

Men rødt kan også være symbol for Kristis blod og for martyrenes blod. Derfor brukes rødt også på 2. juledag (Stefansdagen, til minne om kirkens første martyr) og ved Olsok (Olavsdagen, 29. juli).»

Hentet fra «Kristne symboler» (side 135) av Ragnar Skottene, Verbum 2002.

Forslag 3: Rød, her som en brunere rød, som hovedfarge på kåpen med en enkel og ren symbolbruk. Et dempet fragmentert uttrykk med inspirasjon fra bispedømmets «landskapsbilde» på stolpene, skjoldet og brystspennen liggende som en bakgrunn for foreslåtte symboler.

I kristen liturgi har rødt dobbeltbetydningen blod og ild som henholdsvis står for Martyrenes blod og den Hellige Ånd. I kirkeåret er rødt tilordnet 2. juledag (martyren Stefan) og Olsok (Hellig Olav) og Pinsen (Pinsehendelsen). I sine estetiske studier om farger karakteriserer den russiske maleren Vasilij Kandinsky høyrødt som hvilende, i den betydningen at den utligner motsetninger. Av samme grunn setter Goethe høyrødt som herskerens farge. Rødt er antagelig den fargen som er mest ladet med følelsesmessige og symbolske assosiasjoner. Rødt står folkelig for kjærlighet og liv, men også for ubehersket lidenskap.

[rødt – Store norske leksikon \(snl.no\)](http://snl.no/rødt)

DEKOR OG SYMBOLER

«En korkåpe har vanligvis dekor, bilder eller symboler på ryggskjoldet og på stolpene. Stolpene er et sammenhengende bånd som går rundt langs åpningen og rundt nakken, noen ganger også langs nedre kant. En korkåpe må ikke nødvendigvis ha symboler som dekor, men det er vanlig siden korkåpene først og fremst har symbolsk betydning som bispeverdigheten. Det er derfor vanlig å ha med bilder eller symboler med et kristent innhold og med særlig tilknytning til det bispedømmet den er laget for.» Kåre Hosar 2009, side 8.

ORNAMENTIKKEN SOM DEKOR

Ornamentikken og fargene på silkestolpene, brystspennen og skjoldet er inspirert av det varierte kulturlandskapet som Hamar bispedømme ligger i. I forslagene er det benyttet en form for lappeteknikk i silke. Første forslag er i et fargespekter fra den dypeste skogbunn, gjennom gylne duvende åker, de blå innsjøene og grønne tretopper, til himmelens blåtoner. Det er sydd en prøve der sømmen av gulltråder «binder landskapet sammen», som tar opp rutenettet som ligger som en beskyttelse om Domkirkeruinene.

Hamardomen. Glassoverbygget sto ferdig i 1998. Foto: Liv Torhild Bråthen

I det andre forslaget er det brukt en friskere fargekombinasjon, fra det syrlige gulgrønne sammen med et utvalg dusere blåtoner. Valg av farger på stolpene vil avhenge av valgt hovedfarge på kåpen. Fargene foreslås plassert fra de dype fargetoner nederst på stolpene med en naturlig overgang til de lysere blåtoner opp mot skulderpartiet.

VALG AV SYMBOLER

Kåpen ønskes å ha en form for tilhørighet til Hamar bispedømme gjennom uttrykket i farger og **symbolikk**. Den billedlige symbolikken er etter samtale foreslått i bruk av til eks. blomsten, Olavsstaken og eller i tillegg til det likearmede «Hamarkorset». Disse foreslås brukt på ulike måter på brystspennen, skjoldet og evt. som en form for dekor på innsiden av kåpen.

BLOMSTEN, OLAVSSTAKEN, SOM DEKOR PÅ BRYSTSPENNEN OG EVT. SKJOLDET

«I kristendommen er blomster også et symbol på det kristne håpet, den evige vår.»

Hentet fra «Kristne symboler» (side 163) av Ragnar Skottene, Verbum 2002.

Å fange det vakre og enkle uttrykket i den hvite Olavsstaken med sitt innslag av sylrlige gulgrønne frøbærere tenkes overført i håndbroderiene.

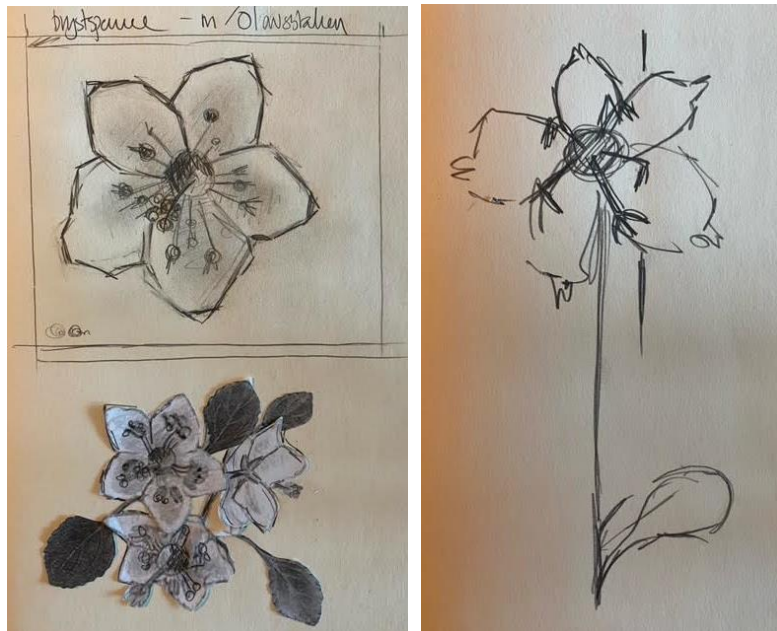
Olavsstaken, også kalt Sankt Olavs lysestake, Hellig Olavs lysestake, Kains øye, St. Peters blomst, Kristi tåre, Øyenblomst og Augneblom.

«Blomsten», i form av Olavsstaken, som er en flerårig plante med vintergrønne blader. Den er å finne i moserike skoger over hele Skandinavia og vokser opp til 1080 m.o.h.

[olavsstake – Store norske leksikon \(snl.no\)](http://snl.no/olavsstake)

Det foreslås bruk av en forenklet versjon av blomsten, Olavsstaken. Symbolet foreslås applikert i hvite og gylne toner med håndbroderte og stiliserte gule og grønne detaljer på kåpens brystspenne. Evt. kan også en gruppe blomster pryde skjoldet bak på kåpen. Som eksempel på utførelse, se egne prøvelapper (av andre symboler), som vil foreligge ved presentasjonen 11.06.2024.

Blomsten står som er et symbol på Pilegrimsleden, som er et nettverk av stier som tar deg gjennom vakker natur, kulturlandskap og historiske steder. Stiene starter i ulike deler av landet, men alle leder til Olav den helliges gravkirke, Nidarosdomen i Trondheim. Den middelalderske tradisjonen er en viktig historisk tradisjon og kulturell aktivitet, der stinettet snor seg gjennom bispedømmet.

KORSET

«Korset er et universelt religiøst symbol. Det finnes i ulike religioner gjennom skiftende historiske epoker. Den vertikale linjen peker oppad mot det himmelske og gudommelige. Den horisontale linjen står for det jordiske og menneskelige. Korset forbinder himmel og jord, Gud og mennesket.»

Hentet fra «Kristne symboler» (side 36-37) av Ragnar Skottene, Verbum 2002.

Skjoldet på ryggen med sitt dempede fragmenterte uttrykk i bunn, kan som et annet forslag ha et likearmet kors i form av «Hamarkorset», som ble funnet ved utgravninger på Domkirkeodden. Teknikken foreslås brukt som på brystspennen, en kombinasjon av applikasjon og evt. håndbroderi.

MATERIALVALG OG BÆREKRAFT

Den skal være utført i et materiale, en farge og en teknikk som tåler vedlikehold og bruk på reise. Ved forslag om valg av materialer vil det bli tatt hensyn til den totale vekten på kåpen, men også ut fra et bærekraftig hensyn, som går på valg av fiber og materialer.

Kåpen foreslås sydd i materialer av naturfiber som er nedbrytbare og som er av god kvalitet med tanke på langvarig bruk.

Hovedmaterialet i kåpen kan være en lett ull med godt fall. Ull er naturlig selvrensende når den luftes etter bruk.

Silke har en vakker glans og fordelene er at kåpen blir lettere enn ved ull. Ulempen er derimot at materialet er noe mer skjørt under langvarig bruk, i tillegg til at silke kan få «vannflekker» ved regn og utendørs bruk.

Innleggs-materiale som benyttes vil være 100% lin, som er stabilt for stolpe, spenne og skjold.

Til tross for silkens ulemper nevnt ovenfor, foreslås stolpene utført i silke gjennom materialets glans og dekorative uttrykk. Her vil det sammensatte uttrykket gi mulighet for å reparere og bytte ut slitte parti ved evt. behov.

Kåpen foreslås fóret i 100% acetat, evt. 100% silke (som er noe mindre slitesterkt). Kåpen konstrueres og produseres på en slik måte at det blir lagt til rette for eventuelle justeringer og reparasjoner.

PASSFORM OG BRUK

Ha en passform tilpasset ulike skulderbredder og med mulighet for endring av lengde ved behov

Kåpen designes, konstrueres og utformes slik at den kan passe personer med ulik kroppsstørrelse og skulderbredde, i tillegg til et visst spenn i høyde. Det foreslås også lagt inn et parti med ull på innsiden av kåpen, rundt skulder og bryst, for at den skal ligge mer stabilt under bruk. Biskopen har ytret ønske om at spennen på brystet er «fast», slik at kåpen tas på over hodet og ikke må åpnes og lukkes i front.

Foto av tidligere produserte reisekåper med utgangspunkt i samme konstruksjon som er tilpasset bruk av ulike skulderbredder og overvidder på brukeren.